

Обґрунтування необхідності обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій та нормативно-правове забезпечення цього процесу

Justification of the need to take into account and assess damage and damage, military costs and losses caused by hostilities, terrorist acts and sabotage and regulatory support for this process

Вікторія Сотник^A

Corresponding author: к. економ. н., старший науковий співробітник, e-mail: vikasotnyk@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0507-2348

Євгеній Косарецький^B

доктор філософії, провідний науковий співробітник, e-mail: geka090582@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9601-8544

Вікторія Могилевська^B

провідний науковий співробітник, e-mail: vikimogylevska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3939-7717

Сергій Куцак^B

старший науковий співробітник, ORCID: 0000-0001-5238-8957

Ольга Онофрійчук^B

старший науковий співробітник, ORCID: 0000-0003-3609-7732

Viktoriia Sotnyk^A

Corresponding author: Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, e-mail: vikasotnyk@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0507-2348

Yevhenii Kosaretskyi^B

PhD, leading researcher, e-mail: geka090582@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9601-8544

Viktoriia Mogylevska^B

Leading Researcher, e-mail: vikimogylevska@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3939-7717

Sergey Kutsak^B

Senior Researcher, ORCID: 0000-0001-5238-8957

Olga Onofriichuk^B

Senior Researcher, ORCID: 0000-0003-3609-7732

^A Національного університету біоресурсів та природокористування України, м. Київ, Україна

^B Національний університет оборони, м. Київ, Україна

^A National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National University of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: July 4, 2024 | Revised: August 19, 2024 | Accepted: August 31, 2024

DOI: 10.33445/sds.2024.14.4.10

Мета роботи: є розкриття необхідності обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій та аналіз її нормативно-правового забезпечення.

Метод: аналіз та синтез, індукція та дедукція, структурного аналізу.

Результати дослідження В умовах продовження воєнних дій на території України важливим завданням для державних органів, суб'єктів господарювання та в цілому суспільства є аналіз нормативно-правової бази з обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій для того, щоб їх правильно оцінювати для подачі необхідних документів до міжнародних судових інстанцій з метою компенсації всіх понесених збитків. До моменту отримання компенсаційних виплат варто запроваджувати інноваційні напрямки розвитку у багатьох сферах. Це дозволить зміцнити країну та сприятиме подальшому її розвитку.

Майбутні дослідження: Подальші дослідження будуть спрямовані на втілення прийнятих змін в теоретичних питаннях у практичну площину з виділенням відповідних пропозицій щодо їх вирішення.

Тип статті: Теоретично-експериментальний.

Purpose: is aimed at disclosing the need for accounting and assessment of damage and damage, military expenses and losses caused as a result of hostilities, terrorist acts and sabotage and analysis of its regulatory and legal support.

Method: the main research methods are methods of analysis and synthesis, induction and deduction, and structural analysis.

Findings: In the context of the continuation of hostilities on the territory of Ukraine, an important task for state bodies, business entities and society as a whole is to analyze the legal framework for accounting and assessing damage and damage, military costs and losses caused by hostilities, terrorist acts and sabotage in order to properly evaluate them and submit the necessary documents to international courts for compensation. Before receiving compensation payments, it is worth introducing innovative development directions in many areas. This will strengthen the country and contribute to its further development.

Future research: Further research will be aimed at implementing accepted changes in theoretical issues into the practical plane with the selection of relevant proposals for their solution.

Papertype: Theoretical–experimental.

Ключові слова: витрати, втрати, збитки, нормативно-правова база, облік, оцінка, шкода.

Key words: costs, losses, damages, regulatory framework, accounting, assessment, damage.

Вступ

Вторгнення РФ та продовження бойових дій на території України 24 лютого 2022 року призвело до економічних, екологічних та соціальних втрат та шкоди. За оцінками Світового банку через збройну агресію РФ економіка України у 2024 році зазнала зменшення на 29,2%. Поряд із цим витрати на відновлення України збільшилися до 411 млрд. дол. США. Після звільнення окупованих територій ця сума зросте майже вдвічі. Найбільшої шкоди завдано таким областям як Запорізькій, Київській, Донецькій, Херсонській, Харківській та Луганській. Сам факт вчинення збройної агресії РФ проти України був засуджений близько 141 країнами світу. Тому питання формування дієвої нормативно-правової бази в Україні, що стосується регулювання механізму відшкодування втрат та збитків завданих РФ є актуальним та важливим в сучасних умовах.

Теоретичні основи дослідження

Дослідженням нормативно-правової бази з обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій займалася плеяда вчених, а саме: Андреева В. [1], Вознюк А. [2], Гофман М. [1], Грига М. [2], Ємець О. [3], Мовчун С. [3], Онишко С. [3], Сус Т. [3], Цюпа О. [3] та ін. Проте залишається багато практичних проблем в цій темі, які безпосередньо впливають на можливість подання документів до міжнародних судових інстанцій з метою компенсації всіх збитків. Тому ця тема є важливою та актуальною в умовах продовження бойових дій на території країни та подальшому завданні шкоди і збитків як для країни в цілому, так і для суб'єктів господарювання та населення.

Постановка проблеми

Важливим завданням в сучасних умовах є аналіз нормативно-правової бази з обліку та оцінки збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій для того, щоб їх правильно оцінювати та подавати необхідні документи до міжнародних судових інстанцій з метою отримання компенсації. Також варто акцентувати увагу на проблеми, які виникають в теоретичній та практичній площині цього питання.

Результати

Воєнні дії, які продовжуються на території України в першу чергу принесли значні втрати силових структур, під якими розуміють прямі та непрямі втрати, які виникли внаслідок російської збройної агресії проти України. Для порівняння можемо зазначити, що за даними ООН кількості вбитих військовослужбовців за період воєнних дій протягом 2014-2022 років, сягнула близько 4150 осіб. Натомість 25 лютого 2024 року, під час форуму "Україна. Рік 2024" Президент України повідомив, що з 24 лютого 2022 року загинуло близько 31 тис. українських військовослужбовців. Хоча, вочевидь, ця кількість значно зросла за весну 2024 року.

Розглянемо суми прямих витрат, які принесла РФ для України. Так, з початку повномасштабного російського військового вторгнення сума прямих збитків транспортним засобам, об'єктам інфраструктури, житловій та нежитловій нерухомості перевищила суму \$165 млрд. доларів. На рис. 1.1. відобразимо динаміку цих збитків за активний період бойових дій.

Як бачимо, сума збитків за аналізований період зростає, від 68,2 млрд. дол. США станом на 01.04.2022 року до 157,2 млрд. дол. США. станом на 01.01.2024 року. За період війни найбільше втрат зазнали в масштабах країни (рис. 2): інфраструктурні об'єкти, сума збитків яких становила 36,8 млрд. дол.; підприємства втратили активи на суму 13,1 млрд. грн.; люди втратили житлові будівлі на загальну суму 58,9 млрд. дол.; енергетика – 9,0 млрд. грн.; сфера АПК та земельних ресурсів – 10,3 млрд. грн. та освіта – 6,8 млрд. грн.

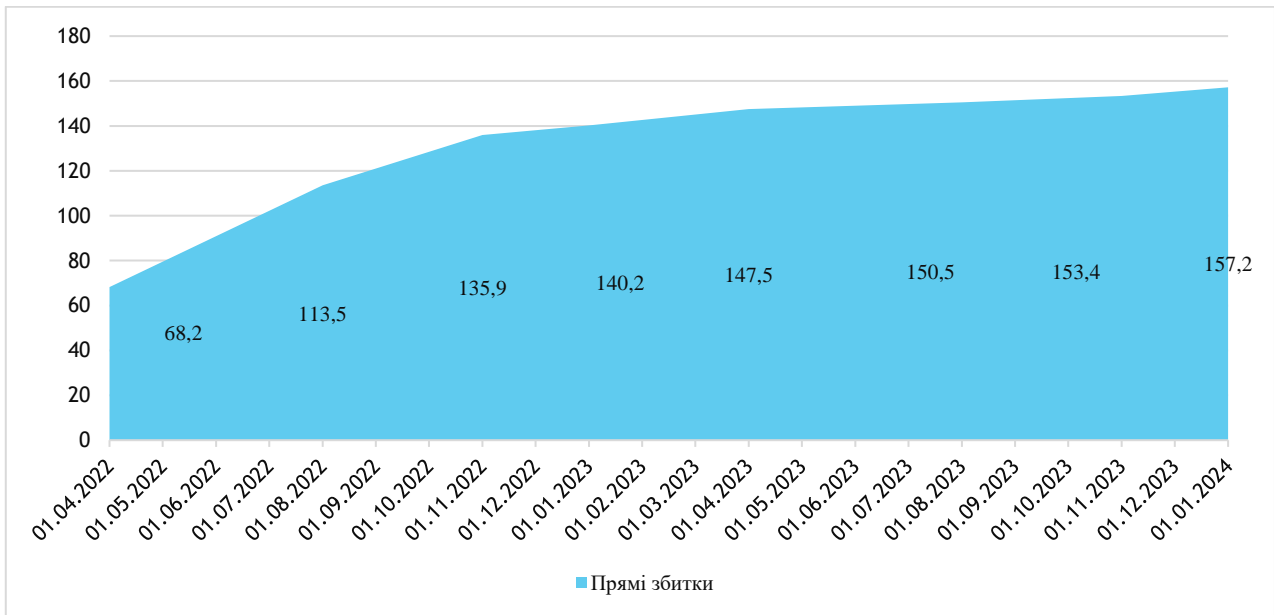

Рисунок 1 — Прямі збитки економіці внаслідок збройної агресії, млрд. дол. США*
Джерело: побудовано на основі [4].

Щодо агропромислового комплексу найбільша частка втрат належить втратам через знищення та пошкодження сільськогосподарської техніки 5,8 млрд. грн. Втрати через крадіжку або знищення виробленої продукції складають \$1,9 млрд. грн.

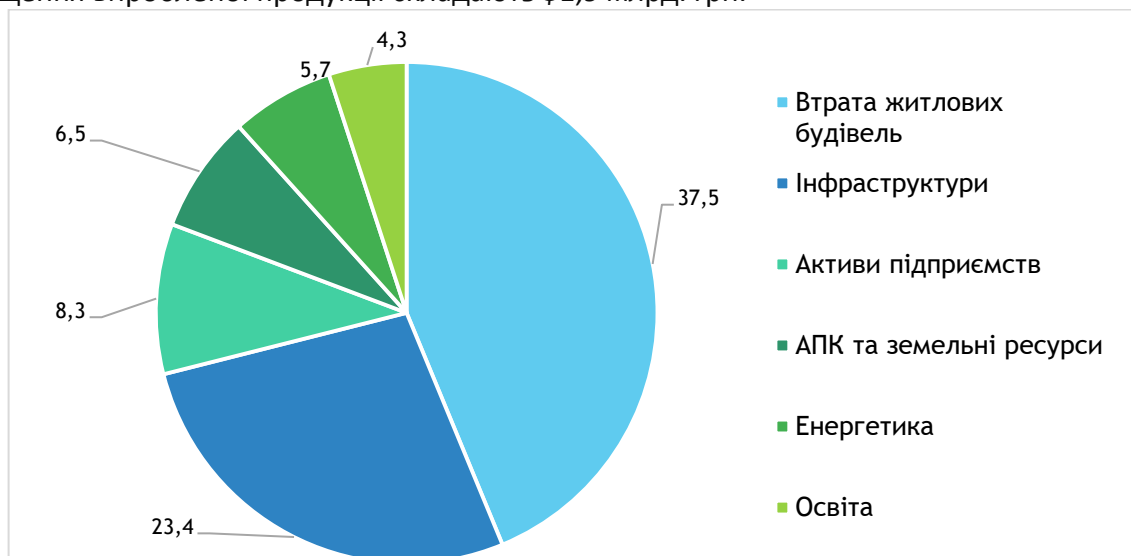

Рисунок 2 — Сума втрат по різних сферах економіки, які постраждали внаслідок воєнних дій рф на території України, млрд. грн.*
Джерело: побудовано на основі [4].

Втрати, які зазнали об'єкти інфраструктури, що спеціалізуються на зберіганні виробленої сільськогосподарської продукції складаються із: суми зруйнованих зерносховищ, в яких зберігалось 11,4 млн. т. виробленої продукції, а також суми вартості ємності пошкоджених зерносховищ, що становили 3,3 млн. т. всіх потужностей. Втрати лісового фонду внаслідок лісових пожеж через війну оцінюються в розмірі збитків на суму 82,9 млн. кубічних метрів деревини за оціночною вартістю у 4,5 млрд. дол. Розміри інших втрат агропромислового комплексу на початок 2024 року зобразимо на рис. 3.

Рисунок 3 — Розміри інших втрат агропромислового комплексу на початок 2024 року, млрд. дол. США*

Джерело: побудовано на основі [4].

Як бачимо, втрати та збитки внаслідок агресії РФ спостерігаються у всіх без виключення сферах. Тому вкрай важливим є питанням дослідження нормативно-правової бази з обліку та оцінки збитків і шкоди, військових втрат та витрат, завданих внаслідок терористичних актів, бойових дій та диверсій. При проведенні наукового дослідження аналізувалися чинні нормативно-правові акти, які регулюють процес обліку та оцінки збитків і шкоди завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій. Так, на сьогодні основними правовими документами в Україні в цій сфері є:

1. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації” [5] від 20 березня 2022 р. № 326 закріплює процедуру окреслення збитків та шкоди, які завдані Україні через збройну агресію РФ починаючи з 19 лютого 2014 року.

В постанові чітко окреслені наступні положення:

1. Напрямки, по яким визначається шкода та збитки за чітко окресленими показниками, відповідальними особами та організаціями, а також методики, за якими оцінюються ці збитки та шкоди.

2. Організаційні засади оцінки збитків;

3. Методичні засади визначення розміру збитків, спричинених збройною агресією.

На рис. 4. відображено алгоритм визначення розміру збитків.

Під час розробки методики оцінки збитків та шкоди та збитків враховується процедура оцінки потреб, збитків та упущеної вигоди в процесі відновлення пошкодженого майна, що проводиться в умовних одиницях. Одержаний результат такої оцінки підлягає конвертації в національну валюту за поточним курсом Національного банку України на дату оцінки, при цьому варто враховувати зміну вартості грошей в часі та використовувати процедуру приведення вартості до дати оцінки.

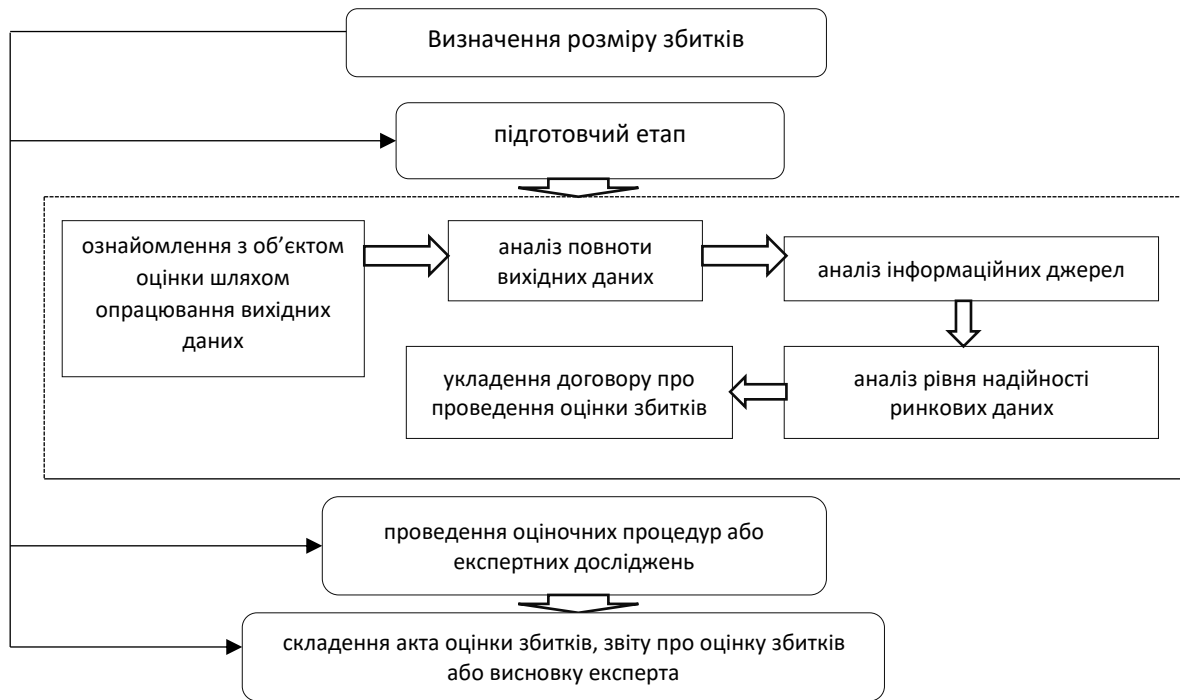

Рисунок 4 — Алгоритм визначення розміру збитків і шкоди завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій

Джерело: побудовано на основі [5].

2. Наказ Міністра оборони “Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації” [6] 14.09.2022 № 277, в якому окреслений механізм визначення військових втрат, що складаються з матеріальних, людських та військових витрат та втрат, що безпосередньо пов’язані з бойовими діями, зокрема диверсіями, ракетно-бомбовими ударами та терористичними актами, що спричинені військовою агресією рф. В цій методиці чітко окреслено такі поняття як “акт оцінки збитків”, “аналітична оцінка збитків”, “аналітичний звіт”, “висновок експерта”, “військові втрати” та ін.

Так, відповідно до цього нормативно-правового акту під збитками варто розуміти вартість пошкодженого, втраченого та знищеного майна, що має руйнівний вплив через бойові дії, диверсії, терористичні акти та ракетно-бомбові удари під час збройної агресії рф, а також розмір витрат, які потрібні для відновлення порушеного права; розмір доходу, який кожен постраждалий може отримати при відсутності збройної агресії рф. Зауважимо, що до категорій постраждалих відносяться іноземці, громадяни або особи без громадянства, а також державні та комунальні установи, суб’єкти господарювання, органи державної та місцевої влади, держава України, яким завдано збитків через збройну агресію рф. Саме оцінка збитків проводиться в декілька етапів:

1. Визначається розмір реальних збитків;
2. Розраховується розмір упущеної вигоди;
3. Окреслюються витрати, які потрібні для відновлення майнових прав та майна, що зазнали руйнівного впливу.

До об’єктів збитків відноситься майнові права, майно та інші активи, які безпосередньо належать постраждалим та мають руйнівний вплив [6].

В цьому наказі чітко визначена форма звіту про оцінку збитків. Він визначається в договорі, який складається для оцінки майна. Для того, щоб цей звіт подавати до міжнародних судових інстанцій потрібно, щоб він відповідав вимогам Міжнародним стандартам оцінки. Звіти про оцінку збитків формуються у стислій формі з відображенням наступних структурних елементів:

- опису об'єкта, що оцінюється;
- короткої характеристики та ступеня пошкодження майна з підтверджувальними документами;
- даних про мету здійсненої оцінки;
- інформації про вид вартості пошкодженого майна;
- дати проведення оцінки збитків;
- інформації щодо вхідних даних, які використовуються та їх джерел отримання;
- результатів оцінки достатності та достовірності вхідної інформації, що використовується для виконання оцінки;
- припущення, на яких базувався оцінювач під час цього процесу;
- даних про оціночні процедури, що використовуються під час оцінки;
- висновку про загальну вартість збитків;
- дати формування звіту про оцінку збитків.

Основні показники, які характеризують військові втрати відобразимо (рис. 5).

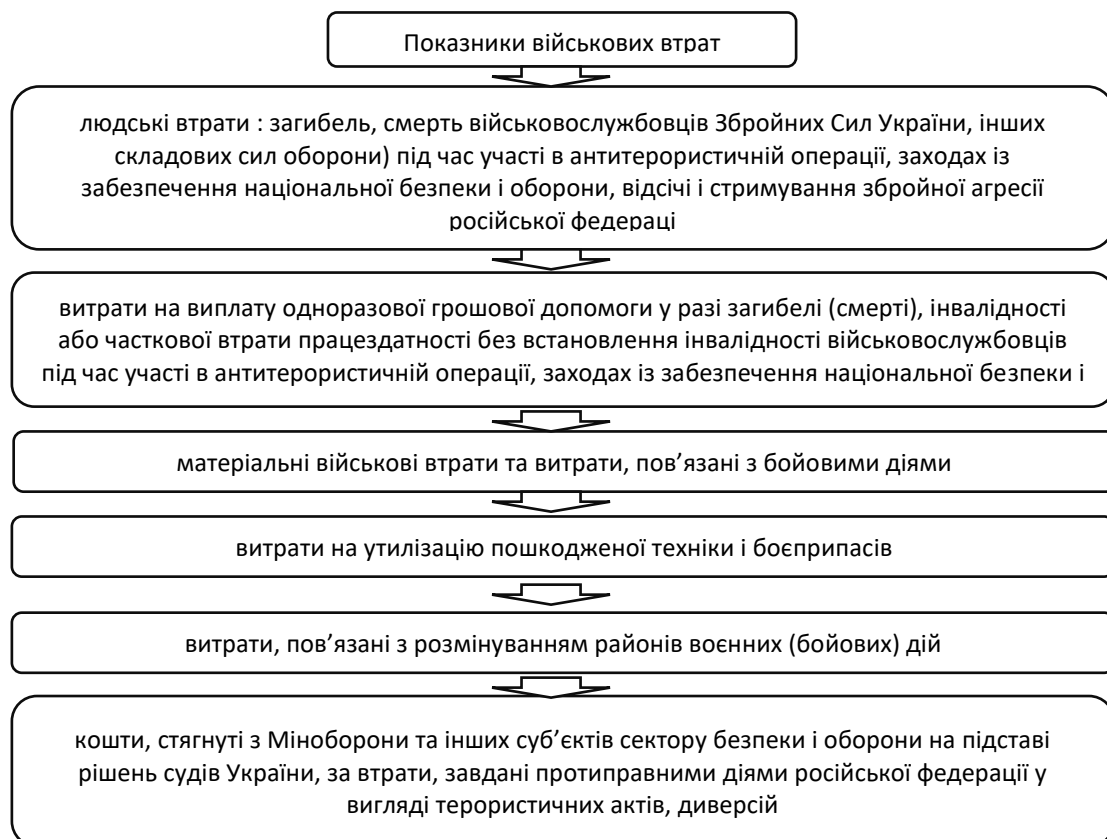

Рисунок 5 – Показники військових втрат відповідно до Наказу Міністра оборони “Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації” 14.09.2022 № 277

Джерело: побудовано на основі [7].

По кожному із наведених показників наведені формули, завдяки яким можна оцінити розмір збитків. Всі отримані дані вносяться у відповідний акт або відомості, які представлені в додатках до досліджуваного нормативно-правового акту.

3. Рішення Генеральної Асамблеї одинадцятої екстреної спеціальної сесії від 7 листопада 2022 року “Сприяння відшкодуванню та компенсації за агресію проти України, що підтверджує грубі порушення міжнародного права прав людини та серйозні порушення міжнародного гуманітарного права на території України рф” [8]. Це рішення підтверджує прихильність суверенітету, незалежності, єдності та територіальна цілісність України та висуває вимоги до російської федерації відносно негайного припинення застосування сили проти України російської федерації; негайного, повного та беззастережного виведення всіх військових сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів та територіальних вод. Крім цього визнає порушення міжнародного права, порушення статуту, міжнародного гуманітарного права та міжнародного права про права людини, та зазначає, що рф має нести правові наслідки всіх своїх міжнародно-протиправних дій, включаючи відшкодування шкоди, у тому числі шкоди, завданої такими діями. Також рішенням визнається необхідність створення Україною механізму відшкодування збитків, втрат або витрат внаслідок міжнародно-протиправних дій рф. Надаються рекомендації для створення разом з державами-членами у співпраці з Україною міжнародного реєстру збитків, які будуть виглядати у вигляді запису чітко визначеної документарної форми, що включатиме доказову та позовну інформацію про шкоду, втрату або витрати всіх фізичних та юридичних осіб внаслідок дій російської федерації в Україні Крім цього ці держави будуть сприяти та координувати збір доказів.

4. Наказ Міністерства економіки України “Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв’язку із збройною агресією російської федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності” [9] від 18.10.2022 № 3904/1223, в якій ґрунтовно розроблений механізм оцінки збитків, які реально понесені суб’єктами господарювання, упущеної вигоди та оцінки нагальних та подальших потреб для того, щоб відновити втрачені або пошкоджені об’єкти. Наведена методика розроблена на основі міжнародних, національних стандартів оцінки та керівних принципів Світового банку, які розроблені тими підприємствами, що мають вагу на світовому ринку.

В цій методиці чітко визначено, що всі збитки має оцінювати судова експертиза, яка безпосередньо пов’язана з оцінкою збитків із окресленням розміру збитків у вартісному виразі. Вона має призначатися відповідно до законодавчих вимог “Про судову експертизу” та чинного процесуального законодавства.

Для того, щоб компенсувати всі ці збитки, крім подання позову до міжнародних судових органів Україні варто запроваджувати інноваційні напрямки розвитку у багатьох сферах. Так, Україна має індекс інноваційності 46,4, він значно вищий за середньосвітовий 45,2. За наведеним показником Україна є лідером серед країн, які мають низький рівень доходу (lower middle) [3]. Основними інноваційними напрямками розвитку економіки в подальшому, що дозволять забезпечити обороноздатність країни є:

1. Розвиток ІТ-сектору, оскільки саме ця сфера продовжує бути однією із важливих складових економіки. У 2023 році ІТ-сектор приніс 6,7 млрд. дол. шляхом експорту своїх послуг, які складають 40% від загального експорту послуг. Частка експорту ІТ-послуг у ВВП складає близько 4%.

2. Розвитку Military-tech та кібербезпеки. Саме цей напрямок Міністерство цифрової трансформації визначило як пріоритетний інноваційний напрямок на найближчі роки. Це спричинено тим, що українські розробки були протестовані та перевірені під час

повномасштабної війни, тому стають цікавими не лише для України, а й для західних партнерів, оскільки країни США та Європи готові інвестувати в підвищення рівня власної безпеки [3].

Під час розробки стратегії розвитку інноваційної економіки Україна могла б перейняти досвід Сінгапуру або Ізраїля. Ці країни змогли досягнути економічне зростання та соціальний прогрес в короткостроковий період в умовах обмежених природних ресурсів та складних геополітичних умовах. Для прикладу, в Сінгапурі були створені умови, які приваблювали для іноземного бізнесу. Органами державної влади було ліквідовано переважну більшість бар'єрів під час відкриття компаній. Крім цього для цих підприємств застосовувалися різні податкові стимули, зокрема вони звільнялися від податків на 5, 10 років. З метою подолання демографічних проблем, країною були залучені іммігранти для того, щоб забезпечити країну потрібною робочою силою. Саме завдяки цим діям Сінгапур має ефективну економіку, в якій показник інноваційності становить 76,4. Щодо Ізраїля можемо зазначити, що країна, маючи значну кількість високотехнологічних компаній, зараз відома як країна стартапів. Високий рівень освіти в сферах математики, інженерії, науки та технологій створив фундамент для розвитку інновацій. В сучасних умовах саме ізраїльські науково-дослідні інститути та університети є основним джерелом передових розробок і досліджень.

Висновки

З початку повномасштабного вторгнення бізнесові структури України показують відданість та стійкість у своїй роботі: створюють робочі місця, знаходячи нові можливості для подальшого зростання бізнесу, залучають інвестиції, наповнюють бюджет країни та виконують зобов'язання перед західними партнерами. Проте важливим питанням в сучасних умовах є облік та оцінка збитків та шкоди, військових витрат та втрат, завданих внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій, а також вибір стратегії розвитку для України. Під час розробки стратегії розвитку України доцільно було б імплементувати досвід Ізраїлю та акцентувати увагу на інноваціях, освіті та підприємстві. Для цього перш за все потрібно берегти людський ресурс, який залишається в країні. Крім цього варто заохочувати закордонні інвестиції, ввести податкові пільги, проводити судову реформу та запровадити додаткові стимули зі сторони уряду, а також спростити бюрократичні процедури для роботи бізнесу, що прискорить залучення інвестицій, навіть попри продовження війни.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Андреева В., Гофман М. (2024). Оцінка збитків від пошкодження майна внаслідок військової агресії російської федерації в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 1(73). 20–27. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-20-27>. [Дата звернення 1 липня 2024].
2. Вознюк А. А., Грига М. А. (2022). Експертне забезпечення визначення розміру шкоди і руйнування будівель споруд та інших об'єктів інфраструктури внаслідок збройної агресії рф. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 73. 123-130. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.51>. [Дата звернення 1 липня 2024].

3. Сус Т., Ємець О., Мовчун С., Онишко С., Цюпа О. (2022) Формування стратегії інноваційного розвитку аграрного сектора та фінансування її реалізації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 6(47). 150-159 <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3903>. [Дата звернення 1 липня 2024].
4. Аналітичні дані Київської школи економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku>. [Дата звернення 1 липня 2024].
5. The future of growth report 2024. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-growth-report>. [Дата звернення 1 липня 2024].
6. Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-n#Text>. [Дата звернення 1 липня 2024].
7. Про затвердження Методики визначення військових втрат, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації : Наказ Міністра оборони від 14.09.2022 № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-22#Text>. [Дата звернення 1 липня 2024].
8. Сприяння відшкодуванню та компенсації за агресію проти України, що підтверджує грубі порушення міжнародного права прав людини та серйозні порушення міжнародного гуманітарного права на території України рф : Рішення Генеральної Асамблеї одинадцятої екстреної спеціальної сесії від 7 листопада 2022 року. URL: <https://www.iustsecurity.org/wp-content/uploads/2022/11/N2267912.pdf>. [Дата звернення 1 липня 2024].
9. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності: Наказ Міністерства економіки України від 18.10.2022 № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>. [Дата звернення 1 липня 2024].

References

1. Andrieieva V., Hofman M. (2024). Otsinka zbytkiv vid poskodzhennia maina vnaslidok viiskovoi ahresii rosiiskoi federatsii v Ukraini. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. 1(73). 20–27. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-20-27>. [View date July 1, 2024].
2. Vozniuk A. A., Hryha M.A. (2022). Ekspertne zabezpechennia vyznachennia rozmiru shkody i ruinuvannia budivel sporud ta inshykh ob'ektiv infrastruktury vnaslidok zbroinoi ahresii rf. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 73. 123-130. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.51>. [View date July 1, 2024].
3. Sus T., Yemets O., Movchun S., Onyshko S., Tsiupa O. (2022) Formuvannia stratehii innovatsiinoho rozvytku ahrarnoho sektora ta finansuvannia yii realizatsii. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 6(47). 150-159 <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3903>. [View date July 1, 2024].
4. Analitychni dani Kyivskoi shkoly ekonomiky. Available from : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku>. [View date July 1, 2024].
5. The future of growth report 2024. Available from : <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-growth-report>. [View date July 1, 2024].

6. Pro zatverdzhennia poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 bereznia 2022 r. № 326. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-p#Text>. [View date July 1, 2024].
7. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia viiskovykh vtrat, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii : Nakaz Ministra oborony vid 14.09.2022 № 277. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-22#Text>. [View date July 1, 2024].
8. Spriannia vidshkoduvanniu ta kompensatsii za ahresiiu proty Ukrainy, shcho pidtverdzhue hrubi porushennia mizhnarodnoho prava prav liudyny ta seriozni porushennia mizhnarodnoho humanitarnoho prava na terytorii Ukrainy rf : Rishennia Heneralnoi Asamblei odyndatsiatoi ekstremoi spetsialnoi sesii vid 7 lystopada 2022 roku. Available from : <https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2022/11/N2267912.pdf>. [View date July 1, 2024].
9. Metodyka vyznachennia shkody ta obsiahu zbytkiv, zavdanykh pidprijemstvam, ustanovam ta orhanizatsiiam usikh form vlasnosti vnaslidok znyshchennia ta poshkodzhennia yikh maina u zviazku iz zbroinoiu ahresiiieu Rosiiskoi Federatsii, a takozh upushchenoi vyhody vid nemozhlyvosti chy pereshkod u provadzhenni hospodarskoi diialnosti : Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 18.10.2022 № 3904/1223. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>. [View date July 1, 2024].